

Asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 74/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+74/2023>

Lausunto:

Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI, Suomen Lukiolaisten Liitto SLL, Suomen opiskelija-allianssi OSKU, Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK ja Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL tuovat yhteisesti lausuen esiin syvän huolen siitä, että esitetyt asumistuen leikkaukset heikentävät perustavanlaatuisesti kouluttautumisen ja päätoimisen opiskelun mahdollisuuksia.

Ehdotettu keskimäärin 76 euron heikennys opiskeljaruokakunnan asumistukeen rajoittaisi monen mahdollisuutta opiskella päätoimisesti, kun etuudet eivät enää riitä turvaamaan vakaata toimeentuloa. Kynnys opintojen aloittamiseen ja opiskelijaksi siirtymiseen nousee entistä korkeammaksi, kun se johtaa aiempaa jyrkempään pudotukseen tulotasossa.

Erityisesti ne nuoret, jotka esimerkiksi huonon opintomenestyksen, rikkiäisen nuoruuden tai osaopiskelukykyisyyden vuoksi kokevat kynnyksen opiskelulle olevan korkea, saattavat lykätä opiskelua myöhemmäksi tai jättäytyä kokonaan tutkintokoulutuksen ulkopuolelle.

Kaikkia Suomen toisen ja korkea-asteen opiskelijoita edustavat liitot näkevät, että opiskelijan toimeentulon heikennykset ovat vaarallisella tavalla koko yhteiskunnan kannattamia koulutuspoliittisia tavoitteita vastaan. Opintojen aikaisella toimeentulolla on suora yhteys opiskelun mahdollisuuksiin, kannusteisiin sekä opiskelukykyyn. Opiskelijoiden toimeentulon heikentäminen ja koulutustason nostaminen yhtä aikaa ei ole mahdollista.

Opiskeluaikojen lyhentäminen ja koko ikäluokan kouluttaminen toisen asteen tutkintoon jäävät toteutumatta, kun työnteko ja perusturvan käyttäminen tulevat entistäkin houkuttelevammiksi vaihtoehtoiksi nuorille ja mahdollisuus tulla toimeen päätoimisena opiskelijana heikkenee. Lopulta työelämään astuu entistä vähemmän, velkaisempia ja uupuneempia vastavalmistuneita osaajia, joita yhteiskuntamme kipeästi tarvitsisi.

Liitot vetoavat yhdessä, että opiskelun mahdollisuuksia heikentäviä toimeentulon heikennyksiä ei toteuteta ja opiskelijoiden toimeentulo turvataan.

[Liittojen yhteinen lausunto päättyy]

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI haluaa painottaa, että esityksen toteutuessa leikkaukset yleiseen asumistukeen lisäävät opiskelijoiden päätoimista työssäkäyntiä. Päätoimisen työssäkäynnin lisääntyessä opintoajat pidentyvät, opintojen keskeyttäminen yleistyy ja näiden toimenpiteiden vaikutukset ovat ristiriidassa koulutus- ja osaamistason nostoon liittyvien tavoitteiden kanssa.

Lausuttavaa voimaantulosta:

Esityksen muutosten voimaantulo on nopea. Moni opiskelija ja perhe, jossa on oppivelvollisia toisen asteen opiskelijoita, on suunnitellut talouttaan ja elämäntilannettaan ennen toisen asteen opintojen alkamista. Esitetyt muutokset voivat johtaa siihen, että osa joutuu keskeyttämään opintonsa. Jos toimeentulo pienenee samalla kun kaikki elämiseen liittyvät kulut nousevat, voi opiskelusta tulla mahdotonta.

Lausuttavaa muista vaikutuksista:

Opiskeluajan toimeentulo vaikuttaa väistämättä kouluttautumiseen ja sen houkuttelevuuteen ja kannustimiin. Kiristykset ja leikkaukset kohdistuvat vääjäämättä opiskelijoihin. Opiskelijat on suurin yleisen asumistuen saajaryhmä ja moni asuu opiskeluaikana yksin. Yksin asuminen voi olla erityisesti perusteltua silloin, kun opiskelija tarvitsee omaa tilaa esim. mielenterveyden tai keskittymisen haasteiden parissa. Yksin

asuminen voi myös olla turvallisuuskysymys, sillä opiskelija-asumisessa ei aina saa valita asuinkumppaniaan.

SAKKI huomauttaa myös, että tutkimustieto vahvistaa näkemyksemme siitä, että taloudellinen hyvinvointi on mielenterveysasia. Nuorten mielenterveyskriisi on ajankohtainen haaste, jonka ehkäisyyn ja ratkaisemiseen hallitus on kertonut sitoutuvansa. Esitetyt leikkaukset vaikuttavat kuitenkin väistämättä opiskelijoiden henkiseen hyvinvointiin, kun huoli pärjäämisestä kasvaa. Tutkimusten mukaan niillä henkilöillä, joilla on taloudellisia ongelmia, on enemmän mielenterveysongelmia. Heikentynyt hyvinvointi heijastuu myös lisäpaineena opiskelijoiden hyvinvointipalveluissa ja opintojen suorittamisessa. Kun opiskelijoiden hyvinvoinnista leikataan näin kriittisellä hetkellä, vaikutukset tulevat näkymään myöhemmin isona laskuna valtiontaloudessa.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista:

Esityksen muutokset vaikuttavat suoraan siihen, onko opiskelu on kaikille täysipäiväisesti mahdollista. Kun tavoitteena on vastata osaajapulaa ja nostaa koulutustasoa, on tehtävä toimia jotka mahdollistavat kaikille opiskelemisen ja turvaavat toimeentulon velvoittamatta työntekoon.

2022 Amisbarometrin mukaan 15 % opiskelijoista oli maininnut heikon rahatilanteen syyksi, että opinnot ovat hidastuneet. Luvun voi odottaa kasvavan, mikäli leikkaukset toteutuvat. 2022 Amisbarometrissa 10 % oli vastannut, että työssäkäynti on hidastanut opintojen edistymistä.

Lausuttavaa perusomavastuuden tuloharkinnan kiristämisestä sekä lapsen ja aikuisien kertomien muutoksesta:

On hyvä, että lapsiperheiden erilainen tilanne otetaan huomioon, mutta Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI pitää kiristystä siltikin kohtuuttomina. Lasten ja aikuisten kertomien muutos on oikeasuuntainen toimi, mutta täysin riittämätön.

Lapsiperheköyhyyden lisäys heijastuu monien asiantuntijoiden mukaan suoraan myös siihen, miten paljon terveys- ja lastensuojelupalveluita tulevaisuudessa tarvitaan. Koulutukseen panostaminen ei poista ongelmia, jotka ovat opiskelun ulkopuolella.

2022 Amisbarometrin mukaan ammatillisen toisen asteen opiskelijoista 37% asuu kuitenkin vielä huoltajan luona ja tulotason heikentyminen voi vaikuttaa lapsen ja nuoren kouluttautumismahdollisuuksiin. Ennen kaikkea se voi vaikuttaa siihen, onko lapsella ja nuorella resursseja keskittyä opintoihin. Lapsiperheköyhyydellä on tutkitusti negatiivisia vaikutuksia, jotka heijastuvat pitkälle elämään, aina koulutustasoon, terveyteen ja työelämään saakka.

Lausuttavaa ansiotulovähennyksestä luopumisesta:

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry haluaa muistuttaa myös siitä, että ansiotulovähennyksen poisto saattaa aiheuttaa nuorille opiskelijoille erityisen hankalan tilanteen, mikäli yleistä asumistukea peritään takaisin. Etenkään yksinasuvilla oppivelvollisilla ei välttämättä ole säästöjä niin, että selviäisivät takaisinperinnästä ilman kohtuutonta haittaa.

Esityksessä on linjattu, että ansiotulovähennyksen poiston tavoitteena on kokoaikatyön vastaanottamien kannusteiden parantaminen. Erityisesti tämä osio herättää kysymyksiä sen suhteen, onko hallituksen tavoitteena koulutustason nosto ja osaajapulaan vastaaminen vai työllisyyden nosto? On kohtuuttoman paljon vaadittu, että opiskelijat olisivat täysipäiväisesti sekä opiskelemassa, että työssä. 2022 Amisbarometriin vastanneista opiskelijoista jopa 25 % on vastannut, että uupumus on hidastanut opintojen edistymistä.

Lausuttavaa enimmäisasumismenojen kuntaryhmityksen muutoksesta:

Tämä muutos osuu kipeästi erityisesti Helsingissä asuviin opiskelijoihin, missä asuminen ja eläminen on kalliimpaa jo valmiiksi ja opiskelijoiden tuet pienet. Mikäli näillä leikkauksilla ja rajauksilla on tarkoitus aktivoida ihmisiä osaksi yhteiskuntaa, on pohdittava, onko

asianmukaista leikata niiltä, jotka jo tekevät parhaansa, että pääsisivät koulutettuina osaksi työelämää.

Lausuttavaa asumistuen tason eli korvausprosentin muutoksista:

Korvausprosentin muutokset heikentävät opiskelijoiden taloudellista tilannetta entisestään. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI korostaa, että ei ole tarkoituksen mukaista, että opiskelijoiden ja osa-aikatyötä tekevien elintaso ja mahdollisuudet heikentyy entisestään. Jo nyt moni opiskelija on haastavassa tilanteessa, kun pienet opintoetuudet eivät välttämättä riitä kattamaan kuluja. Muutos vaikuttaa kaikkien tukia saavien asumistuen määrään ja tällä hetkellä hyvin pientä tukea saavat eivät jatkossa enää saisi tukea. On mahdollista, että tämä muutos siirtää kuluja toimeentulotuelle ja vaikeuttaa täysipäiväistä opiskelua.

Lisätietoja:

Suvituuli Lundmark

Edunvalvonnan asiantuntija

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry

p. 044 776 6048

suvituuli.lundmark@sakkiry.fi